

Te Rūnanga o Te Ataarangi

28 February 2014

mlssub@tpk.govt.nz

Attention: Elizabeth Bridge

Hei Whakahoki Kōrero ki te Ohu Rautaki Reo Māori

E te Minita, e te ohu karapinepine mai rā i te motu mō te reo te take, mō te tikanga te take, mō te mauri ora o te iwi Māori te take rā anō. Kei a koutou te māia, kei a koutou te manawa nui i kitea ai e ngā rohe mātāwai huri noa i Aotearoa, tae atu ki Te Waipounamu. He kanohi kitea, he hokinga mahara ki ngā pou o te reo i rūhā, i hinga. Kua pūtahi atu ki Rehua. E ngā mate moe mai. Rātou ki a rātou, tātou ki a tātou ko ngā pokowhiwhi, ko ngā tuarā e waha ana i tērā reo, i tērā reo huri noa i ngā kārangarangatanga o ō tātou iwi. Waiho ake i muri nei te kohikohinga o ngā whakaaro e wanawana ana, e koropupū ana i te ngākau o te iwi Māori ki tōna reo taketake. Kia hiwa rā, kia hiwa rā!

Mōhio ana mātou o Te Ataarangi kua tae ā-kanohi tonu ngā mema o Te Ataarangi ki ngā whakaaturanga mō te Rautaki Reo Māori i tēnei marama. Kua rongu mātou i ngā kōrero me te mea kua tuku kōrero ētahi o ngā mema i waenga i ngā rōpū, i te iwi rānei o aua takiwā. Ko tēnei tētahi kete kōrero i a Te Ataarangi tonu, ahakoa kāore i whai wā mātou ki te āta whakaemiemi i ngā whakaaro o ngā peka katoa. Hei aha rā, kei aukati te kēti i te whakaaro noa he kohinga kupu i ngā mea i wātea mai ai, i whai wāhi mai ai ki te tuku whakaaro. Anei e rārangi mai ana ētahi o ērā i puakina mai.

NGĀ WHAKAARO

He Poto te Wā, Kei Poto Rawa

Auare ake te whakaoti i tēnei kaupapa whaitake, whaimana ki ngā iwi katoa me ēnei rōpū i mua i te pōtitanga. Ko te whakaaro nei, ahakoa tērā me kōkiri tonu kia oti. Ki te kore e rarata mai te nuinga ki ngā kōrero kua takoto, kei te pai, he tohu o te ora te tohe. Kua e whakarērea te whāriki engari tūhonotia mai te rau o tērā pā harakeke, o tērā pā harakeke kia taea te kī, nō te motu, nō ngā iwi tēnei wawata,

tēnei huarahi. Me raranga tonu kia taea te kī, he rautaki mō te reo Māori, nō te iwi Māori, mā te motu whānui e hāpai.

Take: Ki te kore e tutuki i mua i te pōtitanga, me haere tonu te whakatūtū, ā, kei konei a Te Ataarangi e kaikā ana ki te āwhina.

Rumakina te Reo

E pono ana mātou, kei te kapu o te ringaringa te rongoā ki te oranga pūmau o te reo Māori. Arā, ko te rumaki reo ki roto i ngā hapori. Mā ngā iwi e hāpai, mā ngā takiwā e hāpai. E mea ana a Te Ataarangi kei konei ngā pouako, kei konei ngā kaiwhakaako me ngā kaiāwhina hei tautoko. Ko tā Te Ataarangi he rumaki i te hunga tauhou, he rumaki i te hunga mātau ki te reo ahakoa he aha te horopaki. Kua e pōhēhē ko ngā pakeke anake ngā ākonga a Te Ataarangi. Kāhore. Mā ngā whānau, mā ngā hapori e hiahia ana kia ngana ki te rumaki. Engari, kāore i te tino kitea ērā momo rautaki ki roto i te pukapuka. Kāore e kore kei reira. Kei konei mātou.

Take: Ki tō Te Ataarangi whakaaro me kaha atu te kōrero mō te whakatū wāhi/kaupapa rumaki ki ngā hapori. Kua mō te ako noa, engari ki te whakatinana i te reo ia rā.

He Pūkenga i a Te Ataarangi

Kua puta te āwangawanga i ētahi o mātou mo te āhua o te takoto o Te Kāinga Kōrerorero, o Te Kura Whānau Reo ki te pukapuka nā. Kei te pai kia whakaurungia, engari kei pōhēhē te tangata, ka mutu i reira ngā rautaki e taea ana e Te Ataarangi. Kua rongo mātou i ngā kōrero e haere ana, 'kei te pai a Te Ataarangi kei a ia ana kaupapa i te rautaki kua whai tahua pūtea'. I pērā te ia o ngā kōrero i whakahokia mai i ētahi tonono a Te Ataarangi ki 'Mā te Reo'. Kua rongo i ngā kōrero ki ngā rohe me taua pōhēhē. He nui ake ngā rautaki e hiahiatia ana e Te Ataarangi, arā, he whakangungu kaiwhakaako ki ngā rohe; he whakahaere pokapū rumaki ki ngā hapori; he whakapiki reo ki te rumaki; he whakatairanga i te rumaki ki te marea; me ētahi atu rautaki pērā. Ko te akiaki nei, kua e kakama ki te whakataiapa.

Take: Kua hanga rautaki a Te Ataarangi, whānui ake i He Kāinga Kōrero me Te Kura Whānau Reo. Kua e whāiti rawa te titiro ki ngā pūkenga o Te Ataarangi e wātea ana ki tēnei rautaki.

Whakarauora Reo

Ahakoā ka kōrero te rautaki mō te whakarauora reo me te whakatairanga i te tuku ihotanga o te reo, kei te āwangawanga ki te kaha o te whakauru i ngā kōrero mō ngā mea pēnei i te Whakaata Māori me ngā Kura. Kei te whakaae atu he wāhanga tō ērā kaupapa ki te rautaki. Engari rā, ki ō mātou whakaaro ehara ērā i te whakarauora reo. Nō reira me āta whakamārama te pukapuka rautaki nā i te rerekētanga o ngā rautaki whakapiki reo me ngā rauemi reo ki ngā rautaki whakatinana i te rumaki ki ngā haporī me ngā whānau. Tērā pea nō mātou te pōhēhē, engari kāore i āta whakamāramatia mai te rerekētanga, ā, kei warea te tini me te mano ki ētahi rautaki ehara kē i te whakarauora reo.

Take: Me kaha atu te whakamārama i te tūranga o te Whakarauora Reo i roto i tēnei rautaki

Te Whakatū Mātāwai

Kua rongo mātou i ngā kōrero whakahē ki te hanga me te whiriwhiri i te Mātāwai. E rongo ana i ngā āwangawanga, anei ētahi whakaaro. Tuatahi kua tū kē ētahi rōpū pēnei i ngā Iwi Chairs, he pēwhea te whakarite komiti-whāiti i raro o taua kāhui heamana. I tēnei wā kua tū te komiti-whaiti mō te mātauranga. Mā tētahi komiti-whāiti e tohu i ngā mema o te Mātāwai. E āwangawanga ana ki te rahi o aua rohe e whitu me ngā uauatanga o te whiriwhiri māngai kia whaitake i runga i te Mātāwai. E tautoko ana i te whakatū Mātāwai ki ngā rohe engari mā ngā rohe anō e whiriwhiri he aha ngā huihuinga e tika ana ki a rātou.

Take: Me rapu huarahi e hāngai ana ki ngā hanganga kua tū kē hei whiriwhiri i ngā mema o te Mātāwai.

Nāku noa, nā

Michael Eru
Tumu Whakahaere